

УДК 636.09:355.08

DOI <https://doi.org/10.24919/2312-2595.16/58.9>**Анастасія КМІН**

доктор філософії, викладач кафедри воєнної історії, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, вул. Героїв Майдану, 32, м. Львів, Україна, індекс 79012 (anastasiakmin@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8158-2449>

Бібліографічний опис статті: Кмін, А. (2024). Тварини на фронті: роль парнокопитних у військових операціях Першої світової війни. *Українські історичні студії*, 16(58). 85–90. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.16/58.9>

ТВАРИНИ НА ФРОНТІ: РОЛЬ ПАРНОКОПИТНИХ У ВІЙСЬКОВИХ ОПЕРАЦІЯХ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Анотація. Метою статті є дослідження ролі коней, мулів і ослів у військових операціях Першої світової війни. Особливу увагу приділено їх внеску в забезпечення армії, викликам, які вони долали на фронті, та їх культурній спадщині в контексті воєнної історії. **Методологія** дослідження включає міждисциплінарний підхід, що базується на аналізі мемуарів учасників війни, а також культурологічних і антропологічних досліджень, присвячених взаємодії людей і тварин у воєнний час. **Наукова новизна** полягає в комплексному розгляді ролі тварин під час Першої світової війни, а також у висвітленні не лише практичного, але й психологічного та символічного аспекту їх участі у військових операціях. **Висновки.** Під час Першої світової війни тварини відігравали надзвичайно важливу роль у військових операціях і повсякденному житті солдатів. Вони використовувалися як для безпосередньої підтримки армії на полі бою, так і для психологічної допомоги, допомагаючи солдатам пережити стрес і важкі умови фронту. Коні, собаки, голуби, а також багато інших тварин були залучені до виконання важливих функцій, як-от транспортування вантажів, передача повідомлень і підтримка зв'язку між різними підрозділами армії. Особливо помітною була роль коней, вони використовувалися для перевезення важкої артилерії, боєприпасів, продовольства та іншого спорядження, необхідного для бойових дій. Мули та осли допомагали в місцях, де великі тварини не могли пересуватися через складний рельєф або важкопрохідні шляхи. Хоча участь тварин у військових конфліктах була відомою з давніх часів, Перша світова війна стала першим конфліктом, де їхня роль отримала широке визнання. Багато тварин, які брали участь у бойових діях, були після війни вишановані як справжні герої. Їхній внесок у перемогу союзних військ був настільки значущим, що в багатьох країнах пам'ять про цих «ветеранів» зберігається досі.

Ключові слова: тварини, Перша світова війна, тварини-герої, військова логістика.

Anastasiia KMIN

PhD (History), Lecturer at the Department of Military History, Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy, Heroiv Maidanu Str., 32, Lviv, Ukraine, 79012, (anastasiakmin@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8158-2449>

To cite this article: Kmin, A. (2024). Tvaryny na fronti: rol parnokopytnykh u viiskovykh operatsiakh Pershoi svitovoi viiny [Animals on the Front: The Role of Ungulates in Military Operations of World War I]. *Ukrainski istorychni studii – Ukrainian Historical Studies*, 16(58). 85–90. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.16/58.9> [in Ukrainian].

ANIMALS ON THE FRONT: THE ROLE OF UNGULATES IN MILITARY OPERATIONS OF WORLD WAR I

Summary. The aim of the article is to explore the role of horses, mules, and donkeys in military operations during World War I. Particular attention is paid to their contribution to supporting the army, the

© Кмін Анастасія, 2024

ISSN 2312-2595 (Print) ISSN 2664-3715 (Online)

challenges they faced on the front lines, and their cultural heritage in the context of military history. The research **methodology** includes an interdisciplinary approach based on the analysis of memoirs from war participants, as well as cultural and anthropological studies dedicated to the interaction between humans and animals during wartime. **The scientific novelty** lies in the comprehensive examination of the role of animals during World War I, as well as in highlighting not only the practical but also the psychological and symbolic aspects of their participation in military operations. **Conclusions.** During World War I, animals played an extremely important role in military operations and the daily lives of soldiers. They were used both for direct support of the army on the battlefield and for psychological assistance, helping soldiers cope with stress and the harsh conditions of the front. Horses, dogs, pigeons, as well as many other animals were involved in performing important functions such as transporting goods, delivering messages, and maintaining communication between different units of the army. The role of horses was particularly noticeable; they were used to transport heavy artillery, ammunition, food supplies, and other equipment necessary for military operations. Mules and donkeys helped in places where larger animals could not move due to difficult terrain or hard-to-navigate paths. Although the involvement of animals in military conflicts has been known since ancient times, World War I was the first conflict where their role received widespread recognition. Many animals that participated in combat were honored after the war as true heroes. Their contribution to the victory of the Allied forces was so significant that in many countries, the memory of these “veterans” is still preserved today.

Key words: animals, World War I, animal heroes, military logistics.

Постановка проблеми. Тема використання тварин під час Першої світової війни до недавнього часу отримувала обмежену увагу з боку науковців. Незважаючи на кілька мемуарів і ключових праць, більшість досліджень з'явилася лише після 1980-х років. Особливий інтерес до цього питання був викликаний популярністю роману Майкла Морпурго «Бойовий кінь», а також виданням Імперським військовим музеєм книги Джиллі Купер «Тварини на війні». У цих текстах акцентували увагу на важливій ролі коней, собак і голубів у воєнних зусиллях, проте академічний інтерес до теми залишався на низькому рівні.

Лише з кінця ХХ століття почалося серйозне вивчення участі тварин у бойових діях, причому особливу увагу дослідники приділяли кавалерії та мобільності армії завдяки коням. Цікавим є той факт, що загальні історії про війну рідко згадують тварин, незважаючи на їхній важливий внесок. Однак розвиток досліджень у галузі історії тваринності протягом останніх двох десятиліть призвів до значного зростання академічних робіт, зокрема щодо використання коней та собак під час війни.

Аналіз досліджень. Для написання статті було використано значну кількість історичних та дослідницьких робіт, що дозволяють краще зрозуміти роль парнокопитних тварин у військових операціях під час Першої світової війни. Наукова праця Л. Дж. Бленкінсопа та Дж. В. Рейні (Blenkinsop, Rainey, 1925) надає детальну інформацію про ветеринарну службу та лікування тварин на фронті. Інший важливий внесок у розуміння військової ролі кавалерії зробив П. Делорж (Delorge, 2007), який розглядає причини збереження кінної кавалерії навіть після закінчення Першої світової війни. Його аналіз допомагає краще усвідомити довготривалу роль коней у військових діях. Дослідження Д.Кеньйона (Kenyon, 2011) надає глибокий аналіз участі британської кавалерії в умовах траншейної війни. Автор робить акцент на труднощах використання кавалерії в умовах сучасної війни, але й підкреслює її значущість у певних військових операціях.

Отже, **мета статті** – дослідження участі різних тварин у воєнних діях, зокрема коней під час Першої світової війни.

Виклад основного матеріалу. Безсумнівно, найбільшу роль серед тварин під час Першої світової війни відігравали коні. Коні, мули та осли активно залучалися всіма арміями в різних функціях. Вони використовувалися як тяглові тварини для транспортування військових вантажів і артилерії, а також виконували бойові завдання в складі кавалерійських підрозділів. Крім того, ці тварини брали участь в евакуації поранених з поля бою та забезпечували мобільність військової промисловості на тилових позиціях. Точну кількість коней, що загинули під час війни, складно визначити через нерегулярний облік. Популярною є цифра у 8 мільйонів, проте

вона викликає суперечки, і багато експертів вважають більш реалістичними дані про 5–6 мільйонів загиблих тварин, базуючись на первинних джерелах (*Operations of the Quartermaster Corps, 1929; Statistics of the military effort..., 1922; Report of the Military Board..., 1925*).

Хоча загально визнано, що коні відігравали ключову роль у Першій світовій війні, часто популярний наратив є надмірно сентименталізованим і зазнав впливу поширених міфів. Частково це пов'язано зі зміною статусу коней у суспільстві. Якщо в ХХІ столітті в Європі коней переважно використовують для відпочинку або як домашніх тварин, то на початку ХХ століття вони виконували переважно робочі функції. Зі зміною ролі коней у суспільстві трансформувалося й сприйняття їх участі у війні (*Gordon, 1893*).

Незважаючи на те, що на початку ХХ століття рух за права тварин уже набрав обертів, смерть коней через роботу була звичайним явищем в Європі – те, що сьогодні вважалося б неприйнятним. Однак масові втрати коней під час англо-бурської війни викликали значне занепокоєння в Британії, що призвело до серйозних реформ у ветеринарній службі британської армії (*Stead, 1903*). Це дозволило поліпшити умови життя та догляд за кінями під час служби. Як наслідок, під час Першої світової війни британська армія втратила значно менше тварин у порівнянні з Німеччиною, Францією та Австро-Угорщиною.

Французькі ветеринарні служби під час Першої світової війни стикалися з дефіцитом ресурсів, що ускладнювало боротьбу з інфекційними хворобами серед тварин і призводило до високого рівня смертності. Крім того, через недостатню підготовку військових конюхів коні часто отримували травми, яких можна було б уникнути, що додатково навантажувало ветеринарні служби (*Delorge, 2007*).

На противагу цьому, Німеччина вступила у війну без створених ветеринарних шпиталів, що значно ускладнило лікування хворих тварин на початкових етапах конфлікту. Це особливо важливо, враховуючи, що, незважаючи на розвиток механічного транспорту, армії всіх країн, що воювали, продовжували значною мірою покладатися на коней для транспортування артилерії, військ та матеріально-технічного забезпечення.

Європейські армії мали різні стратегії постачання коней до війни. Великобританія зосередилася на міжнародних закупівлях, тоді як Німеччина та Франція переважно спиралася на свої традиційні програми розведення. Проте обидві останні країни відчували значно більшу потребу в конях і зазнавали труднощів з їх постачанням під час війни. Франція мала проблеми з погано організованою системою заміни коней, що уповільнювало процес постачання, тоді як Німеччина, попри велику кількість коней на початку війни, через відсутність можливості імпортувати тварин з-за кордону пізніше зіткнулася із серйозним дефіцитом.

Британія, на відміну від континентальних держав, значною мірою покладалася на імпорт коней зі Сполучених Штатів. Потреба в тваринах у британській армії стрімко зростає: якщо на початку війни Корпус армійської служби відповідав за забезпечення кормом 28 742 тварин, то до 1918 року ця кількість сягнула 895 000 (*Statistics of the military effort..., 1922*).

Для виконання різних завдань під час Першої світової війни використовувалися коні різних порід, розмірів і характеристик. Здебільшого армії використовували як важкі, так і легкі тяглові типи для транспортування артилерії та припасів. Породи важких тяглових коней, як-от шайри та клейдесдейли, мали велику силу, проте потребували більше корму й були вразливі до грязьових та респіраторних захворювань (*Blenkinsop, Rainey, 1925*). Тому, коли умови були важкими або логістика обмеженою, частіше вибирали легші тяглові або мисливські породи, які забезпечували баланс між силою, витривалістю та мобільністю, що дозволяло арміям успішно переміщувати озброєння та припаси через складну місцевість.

На Східному фронті німецькі та російські війська використовували міцні місцеві породи, як-от паньє, які краще витримували холод і брак корму. Правильний вибір тварин був критично важливим для військової ефективності, оскільки робота коней була як фізично, так і психологічно вимогливою. Наприклад, шість коней у легкотягловій артилерійській команді могли перевозити до 1,5 тонни гармат, піломатеріалів, сідел і боеприпасів, і всі тварини мали адаптуватися до стресових умов на полі бою.

С. Галтрі відзначав першерона як одну з найбільш успішних порід війни, підкреслюючи їхню силу, короткі ноги та спокійний характер, що робило їх ідеальними для тяглових завдань (Galtrey, Lionel, 1919).

Кавалерійські коні повинні були бути швидкими та витривалими, і породи, що мали зріст понад 15 рук із міцною статуєю, найбільше підходили для цієї мети. Попри поширений міф, що кавалерія стала застарілою на Західному фронті, вона продовжувала грати важливу роль, а їздові коні були необхідними для забезпечення мобільності та зв'язку. У кампаніях у Синаї та Палестині союзники використовували традиційну кавалерійську тактику, яка була успішною завдяки витривалості та стійкості коней Єгипетських експедиційних сил, більшість яких складалася з валерів – австралійських коней, що добре пристосовувалися до жарких і сухих умов регіону (Kenyon, 2011).

У німецькій Східній Африці, де спека була однією з найбільших проблем, багато коней загинули через ендемічні хвороби, як-от африканська кінська чума, що передається мухою цеце. Лише абіссінські поні, забезпечені британською армією, виявилися несприйнятливими до цього захворювання. Кампанія в Африці стала найдорожчою з точки зору втрат коней: із 31 000 тварин вижили лише 827.

На внутрішньому фронті коні відігравали важливу роль у підтримці функціонування сільськогосподарської галузі. Оскільки Німеччина не мала доступу до міжнародних ринків для поповнення запасів коней, багато тварин реквізували для військових потреб. Це залишило ферми без необхідної тягової сили, що спричинило значне зниження виробництва продуктів харчування. У Великій Британії влада могла бути більш вибірковою в реквізиціях, звільняючи від них тварин, які були необхідні для сільськогосподарських або промислових робіт. Це допомогло підтримувати постачання продовольства та транспорту в країні на належному рівні.

Роль коней у Першій світовій війні часто підносили через героїчні історії, які продовжують зачаровувати людей і тепер. Під час війни такі розповіді підвищували бойовий дух солдатів і цивільного населення та часто використовувалися як пропагандистський інструмент, де коні символізували перемогу добра над злом. Один із найвідоміших прикладів тісного зв'язку між солдатом і конем – це історія генерала Джека Сілі (1868–1947), командира Канадської кавалерійської бригади, і його бойового коня на ім'я Воїн. Вони служили разом протягом усієї війни, а Сілі описав їхні пригоди в книзі «Мій кінний воїн» (1934). Кінь, який брав участь у багатьох ключових битвах, став легендарним, отримавши прізвисько «кінь, якого німці не змогли вбити» через численні випадки, коли він уникав загибелі (Horses & History, 2014).

Внесок мулів у Першу світову війну часто залишається недооціненим, хоча їхні унікальні гібридні якості робили їх надзвичайно корисними. Мули могли виконувати більше роботи з меншими витратами їжі, ніж коні, й були більш стійкими до хвороб і травм. Це робило їх ідеальними для транспортування їжі, води та боєприпасів у суворих умовах війни. Хоча американська, індійська та італійська армії цінували мулів за ці якості, британська армія спочатку не визнавала їх широкого потенціалу. Проте, коли коней ставало важко придбати, британці почали все частіше використовувати мулів для тяглових робіт з великим успіхом (Mules & Donkeys of World War 1).

На італійському фронті мулецький транспорт був незамінним у гірській місцевості. Під час австрійського наступу один батальйон використовував двадцять мулів, які працювали по вісімнадцять годин на добу протягом восьми днів, транспортували величезну кількість вантажів, включаючи 500 металевих пікетів, 600 рулонів дроту, 240 банок води та 4000 галонів інших запасів. Мули стали не лише товаришами для солдатів-альпінців, але й часто були єдиною зв'язковою ланкою між солдатами та їхнім домом у важких гірських умовах (Schiller).

На Західному фронті мули виявилися краще пристосованими для роботи в умовах бруду та вологи, демонструючи спритність, яка дозволяла їм пересуватися вузькими стежками до самого фронту. У кампанії в Галліполі мули з гірських батареї індійської армії також показали себе вправними, підіймаючись по крутих скелястих схилах. Особливий внесок в утримання мулів у Галліполі зробив Корпус сіонських мулів – підрозділ британської армії, створений

у березні 1915 року з єврейських біженців, які втекли з Палестини, що перебувала під владою Османської імперії. Ще одним важливим підрозділом у боротьбі проти османських військ став Кіпрський корпус мулів (або Македонський корпус мулів), який було сформовано влітку 1916 року для переправлення припасів, боєприпасів і поранених для британських та французьких військ на Салонікському фронті (Martin).

Незважаючи на іноді непростий характер мулів, який викликав певне розчарування серед солдатів, після навчання щодо правильного поводження з ними військові починали цінувати розум мулів та їхню незалежність.

Мули успадкували свою впевненість від ослів, які також використовувалися як в'ючні тварини на різних фронтах. Вони здатні нести вагу, втричі більшу за свою власну, і їх часто застосовували в жаркій та/або гірській місцевості, зокрема на Галліполі, а також на Синайському, Палестинському та Італійському фронтах. Невеликі розміри віслюків дозволяли використовувати їх навіть у траншеях на Західному фронті, найвідомішим прикладом є Джиммі (Martin).

Джиммі, як повідомляється, народився на Соммі й був усиновлений 1-м батальйоном камеронських шотландських стрільців. Він виконував різні обов'язки, перевозячи боєприпаси, полкові припаси й навіть поранених. В обмін на свої зусилля його добре доглядали солдати, навчали його трюкам і ділилися своїм пайком. Після війни Джиммі повернувся до Великої Британії, де його усиновив секретар філії RSPCA в Пітерборо, і використовував його для збору грошей на благодійність. Хоча автентичність історії Джиммі була поставлена під сумнів, безперечно, що віслюки стали звичайними талісманами завдяки їхньому слухняному характеру (BBC News, 2014).

Висновки. Під час Першої світової війни тварини, зокрема коні, мули та осли, відігравали важливу роль у військових операціях, забезпечуючи логістику, транспортування і мобільність армійських сил. Військові сили, як-от британська армія, демонстрували адаптацію у використанні тварин, переходячи від традиційних коней до мулів, що показало їх витривалість і здатність працювати в умовах обмежених ресурсів. Це підкреслює важливість адаптації до змінних умов ведення бойових дій. Водночас ревізиції коней у Німеччині мали негативний вплив на сільське господарство, що призвело до зменшення продовольчих ресурсів, тоді як у Великій Британії спостерігалася більш збалансована політика, що дозволила зберегти важливі сільськогосподарські ресурси.

Персоніфікація тварин, як у випадку з Джиммі, свідчить про емоційний зв'язок між солдатами та їхніми тваринами, що впливало на моральний дух військовослужбовців. Цей аспект підкреслює важливість тварин у психології війни, оскільки вони часто ставали символами надії і відваги. Реформи у ветеринарній медицині, зокрема у Великій Британії, значно зменшили втрати серед тварин у порівнянні з іншими країнами, що вказує на необхідність професійної підготовки ветеринарів у військових умовах.

Таким чином, внесок тварин у військові конфлікти Першої світової війни залишає важливий слід в історії, відкриваючи нові можливості для подальших досліджень у галузі історії війни, ветеринарної медицини та соціології.

Джерела та література

- BBC News. (2014). World War One at Home: Jimmy – the war donkey? URL: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-30501467#:~:text=The%20tale%20goes%20that%20Jimmy%20the>.
- Blenkinsop, L. J., Rainey, J. W. (1925). History of the Great War Based on Official Documents. *Veterinary Services*. URL: [https://archive.org/details/veterinary-services-1925#:~:text=Veterinary%20Services%20\(History%20of%20the%20Great](https://archive.org/details/veterinary-services-1925#:~:text=Veterinary%20Services%20(History%20of%20the%20Great).
- Delorge, P. (2007). Pourquoi avoir gardé une cavalerie à cheval (1918-1939)? URL: <https://shs.cairn.info/revue-guerres-mondiales-et-conflits-contemporains-2007-1-page-21?lang=fr>.
- Galtrey, S., Lionel, E. (1919). The Horse and the War. URL: <https://archive.org/details/horsecwar00galtrich#:~:text=The%20horse%20and%20the%20war%20>.

- Gordon, W. J.** (1893). *The Horse World of London*. URL: <https://archive.org/details/horseworldoflond00gord/n5/mode/2up>.
- Horses & History. (2014) Warrior: The Real War Horse the Germans Couldn't Kill. URL: <https://horse-canada.com/horses-and-history/warrior-the-real-war-horse-the-germans-couldnt-kill/#:~:text=Let%E2%80%99s%20meet%20a%20real%20war%20horse>.
- Kenyon, D.** (2011). *Horsemen in No Man's Land. British Cavalry and Trench Warfare 1914–1918*. URL: <https://everand.com/book/444133714/Horsemen-in-No-Man-s-Land-British-Cavalry-Trench-Warfare-1914-1918>.
- Martin, S.** *The Zion Muleteers of Gallipoli*, issued by the Western Front Association. URL: <http://www.westernfrontassociation.com/world-war-i-articles/the-zion-muleteers-of-gallipoli/>.
- Mules & Donkeys of World War 1. URL: <https://www.worldwar-1.co.uk/mules-donkeys-of-world-war-1/#:~:text=The%20first%20ship%20of%20animals%20departed>.
- Operations of the Quartermaster Corps, U.S. Army during The World War. (1929). URL: <https://apps.dtic.mil/sti/trecms/pdf/AD1121421.pdf>.
- Report of the Military Board of Allied Supply. *The Allied Armies under Marshal Foch in the Franco-Belgian Theatre of Operations*. (1925). URL: <https://archive.org/details/reportofmilitary0001unse/page/n11/mode/2up>.
- Schiller, N.** *Donkey and Mule Soldiers: The Unsung Heroes*. URL: <https://www.photorientalist.org/donkey-and-mule-soldiers-the-unsung-heroes/article/#:~:text=On%20the%20Italian%20front,%20donkeys%20and>.
- Statistics of the military effort of the British Empire during the Great War : 1914–1920 : Great Britain. (1922) URL: <https://archive.org/details/b32171407/page/190/mode/2up>.
- Stead, W. T.** (1903). *How Britain Goes to War*. P. 175–176 URL: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.111147/page/n183/mode/2up>.